

Гуманізм як основа сталої соціально-економічної політики

*Рим Роман Ярославович¹, Цісарик Володимир Орестович²,
Гнатишин Юрій Юрійович³*

Опубліковано	Секція	УДК
30.05.2023	Економіка	330

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.13351591>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті досліджено гуманізацію соціально-економічної політики як ключового фактору створення справедливого та стійкого суспільства. Висвітлено основні принципи гуманізації, включаючи соціальну справедливість, рівність можливостей, екологічну стійкість, етичне ведення бізнесу, соціальну відповідальність та підтримку вразливих верств населення. Проаналізовано механізми впровадження цих принципів через державні програми, ініціативи міжнародних організацій та громадянського суспільства. Окреслено основні проблеми та перешкоди, такі як: супротив традиційних економічних інтересів та відсутність політичної волі та ресурсів. За результатами дослідження підтверджено необхідність інтеграції гуманістичних підходів у соціально-економічну політику для досягнення стійкого розвитку та загального добробуту.

Ключові слова: гуманізація, соціальна справедливість, рівність можливостей, екологічна стійкість, етичне ведення бізнесу, соціальна відповідальність.

Humanism as the Foundation of Sustainable Socio-Economic Policy

Abstract. The humanization of socio-economic policy is a relevant and significant area of research aimed at creating a just and sustainable society. In the current context of globalization and technological progress, there is a growing need to consider ethical and social aspects in economic processes. The application of humanistic principles not only enhances the well-being of the population but also ensures sustainable development that takes into account the interests of future generations.

Humanistic approaches in economics prioritize the individual, their rights, and dignity, emphasizing social justice, equal opportunities, and ethical business practices. The implementation of these principles requires the development and execution of comprehensive government programs, as well as the active involvement of international organizations and civil society. Despite existing obstacles and challenges, the experience of various countries demonstrates that the humanization of socio-economic policy is both possible and necessary.

¹ ТОВ «ЛЕОКАС» (м. Львів), комерційний директор, <https://orcid.org/0009-0008-8680-0338>

² аспірант ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», <https://orcid.org/0009-0003-3797-5119>

³ аспірант ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», <https://orcid.org/0009-0006-3493-0742>

This article explores the humanization of socio-economic policy as a key factor in creating a just and sustainable society. It highlights the main principles of humanization, including social justice, equal opportunities, environmental sustainability, ethical business practices, social responsibility, and support for vulnerable populations. The mechanisms for implementing these principles through government programs, international organization initiatives, and civil society actions are analyzed. The primary problems and obstacles, such as resistance from traditional economic interests and the lack of political will and resources, are outlined. The study confirms the need to integrate humanistic approaches into socio-economic policy to achieve sustainable development and general well-being.

Keywords: humanization, social justice, equal opportunities, environmental sustainability, ethical business practices, social responsibility.

Вступ

Гуманізація соціально-економічної політики є актуальним і важливим напрямом досліджень, спрямованих на створення справедливого та стійкого суспільства. У сучасних умовах глобалізації та технологічного прогресу зростає необхідність врахування етичних та соціальних аспектів у економічних процесах. Застосування гуманістичних принципів дозволяє не лише підвищити рівень добробуту населення, але й забезпечити стійкий розвиток, який враховує інтереси майбутніх поколінь.

Гуманістичні підходи в економіці ставлять на перше місце людину, її права та гідність, акцентуючи увагу на соціальній справедливості, рівності можливостей та етичному веденні бізнесу. Впровадження цих принципів потребує розробки та реалізації комплексних державних програм, а також активної участі міжнародних організацій та громадянського суспільства. Незважаючи на існуючі перешкоди та виклики, досвід різних країн демонструє, що гуманізація соціально-економічної політики є можливою і необхідною.

Гуманістичні засади соціально-економічної політики досліджували Балл Г., Белов Д., Воронкова В., Громовчук М., Корнева П., Коротіч Г., Коваленко Є., Красівський О., Киричук О., Максименко М., Нікітенко В., Разумова Г., Ричко О., Сабадаш Ю., Силкіна С., Ушенко Н. та інші.

Мета статті полягає в дослідженні основних принципів гуманізації соціально-економічної політики, аналізі механізмів їх впровадження, а також виявленні основних проблем та перешкод на цьому шляху.

Результати

Історичний розвиток концепції гуманізму є складним та багатограним процесом, що відображає еволюцію людського мислення та суспільних цінностей. Коріння гуманізму можна знайти ще в античності, де філософи, такі як: Сократ, Платон та Аристотель - заклали основи для розуміння людської гідності, моральності та інтелектуального потенціалу. Їхні ідеї стали фундаментом для розвитку гуманістичних принципів, які були розвинуті та поширені протягом наступних століть, і до сьогодні концепція гуманізму продовжує еволюціонувати, інтегруючи нові виклики та реалії сучасного світу. Гуманізм став основою для розвитку сталої соціально-економічної політики, що спрямована на забезпечення рівних можливостей, соціальної справедливості та захисту прав людини в умовах глобалізації та технологічних змін.

Визначення гуманізму з позиції економічної теорії є багатограним і включає різні підходи та інтерпретації, які відображають як етичні, так і економічні аспекти цієї концепції.

З одного боку, гуманізм в економічній теорії розглядається як система цінностей, яка ставить на перше місце гідність, права та добробут людини. Такий підхід базується

на ідеях соціальної справедливості та рівності можливостей, що має на меті створення умов, за яких кожна особа має можливість реалізувати свій потенціал. В економічному контексті це означає розробку політик, що спрямовані на зменшення економічної нерівності, забезпечення доступу до освіти, медицини та соціального захисту [1]. Наприклад, економічні моделі скандинавських країн, де рівень соціальної підтримки є дуже високим, можна вважати втіленням гуманістичних принципів в економічній політиці.

З іншого боку, гуманізм в економіці також включає етичні аспекти ведення бізнесу та підприємництва. Такий підхід акцентує увагу на соціальній відповідальності бізнесу (CSR - Corporate Social Responsibility), яка передбачає, що компанії повинні не тільки прагнути до прибутковості, але й враховувати інтереси суспільства, зокрема екологічну стійкість, права працівників та вплив на місцеві громади [2].

З позиції поведінкової економіки гуманізм розглядається як фактор, що впливає на економічні рішення індивідів та організацій. Дослідження показують, що люди не завжди діють раціонально з точки зору максимізації власної вигоди, але можуть керуватися моральними принципами та почуттями емпатії. Такі дії впливають на їхні споживчі звички, інвестиційні рішення та підтримку соціальних ініціатив [3]. Таким чином, гуманістичний підхід враховує складність людської природи та пропонує більш реалістичну модель економічної поведінки.

Основні принципи гуманізму в соціально-економічній політиці мають вирішальне значення для формування справедливого, стійкого та інклюзивного суспільства, а також включають соціальну справедливість, рівність можливостей та етичні аспекти економічних рішень, кожен з яких детально розглянемо нижче.

На Рис. 1 узагальнено принципи гуманізації соціально-економічної політики [4, 5, 6].

Рис.1.. Принципи гуманізації соціально-економічної політики

Соціальна справедливість є одним з основних принципів гуманізації соціально-економічної політики, який передбачає рівномірний розподіл ресурсів і благ серед усіх членів суспільства. Зазначений принцип акцентує увагу на необхідності створення умов, за яких кожен громадянин має доступ до основних соціальних послуг, таких як:

охорона здоров'я, освіта, житло та соціальний захист. Політики, спрямовані на соціальну справедливість, включають прогресивне оподаткування, державні програми соціального страхування та підтримку доходів найбільш вразливих верств населення.

Рівність можливостей передбачає створення умов, за яких кожна людина має рівний доступ до освітніх, професійних та економічних можливостей незалежно від соціального походження, статі, етнічної приналежності чи інших характеристик. Такий принцип реалізується через забезпечення доступу до якісної освіти, професійної підготовки та перекваліфікації, а також через усунення дискримінаційних бар'єрів у суспільстві та на ринку праці.

Екологічна стійкість є ключовим елементом гуманізації соціально-економічної політики, що підкреслює необхідність збереження природних ресурсів та охорони навколишнього середовища для майбутніх поколінь. Аналізований принцип включає розробку та впровадження політик, спрямованих на зменшення викидів парникових газів, перехід до відновлюваних джерел енергії, збереження біорізноманіття та сталий розвиток. Екологічно орієнтовані економічні моделі, такі як грін економіка, стають важливими інструментами для досягнення цієї мети.

Етичне ведення бізнесу полягає у впровадженні моральних та етичних стандартів у бізнес-діяльність, включаючи відповідальність перед суспільством, прозорість, чесність та дотримання прав людини. Компанії, що дотримуються цього принципу, не лише прагнуть до отримання прибутку, але й враховують вплив своєї діяльності на суспільство та довкілля. Практики корпоративної соціальної відповідальності (CSR) є прикладом реалізації цього принципу на практиці.

Соціальна відповідальність передбачає активну участь держави, бізнесу та громадян у вирішенні соціальних проблем та підтримці сталого розвитку. Такий принцип включає як державні програми, спрямовані на соціальну підтримку, так й ініціативи громадянського суспільства, спрямовані на допомогу вразливим групам населення. Підтримка вразливих верств населення, таких як: літні люди, люди з інвалідністю, безробітні та біженці - є важливою складовою соціальної відповідальності.

Розглядаючи гуманістичні підходи в економічній політиці, важливо виділити конкретні моделі, які демонструють принципи соціальної справедливості, рівності можливостей та етичного ведення бізнесу. Таблиця 1 містить приклади таких моделей, що були впроваджені в різних країнах та регіонах. Кожна з цих моделей відображає певні аспекти гуманістичних цінностей, що сприяють створенню більш справедливого та стійкого суспільства. Таблиця 1 надає огляд основних характеристик кожної моделі, а також конкретних програм та політик, що реалізують ці принципи на практиці.

Таблиця 1

Приклади гуманістичних економічних моделей

Модель	Країна/Регіон	Основні характеристики	Приклади програм та політик
Скандинавська модель	Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія	Високий рівень соціального захисту, прогресивне оподаткування, рівний доступ до освіти та охорони здоров'я, сильні трудові права, низький рівень нерівності.	Програми соціального страхування, субсидії на житло, безкоштовна вища освіта, державне медичне страхування.
Соціальна	Німеччина	Поєднання ринкової	Соціальне страхування

Модель	Країна/Регіон	Основні характеристики	Приклади програм та політик
ринкова економіка		економіки з сильним соціальним забезпеченням, регулюванням ринку праці та широкою системою соціального страхування.	на випадок безробіття, державне пенсійне забезпечення, підтримка зайнятості та програми перекваліфікації.
Корпоративна соціальна відповідальність (CSR)	Глобальний	Практики, що передбачають етичне ведення бізнесу, врахування інтересів суспільства, екологічна відповідальність та прозорість діяльності.	Впровадження екологічно чистих технологій, підтримка місцевих громад, чесні умови праці, прозорі звіти про діяльність.
Спільна економіка	Глобальний	Економічна система, що базується на спільному використанні ресурсів, колективних інвестиціях та співпраці між учасниками економічних відносин.	Платформи спільного використання житла (Airbnb), спільного транспорту (Uber), спільного фінансування проектів (Kickstarter).
Грін економіка	Глобальний	Орієнтація на екологічну стійкість, збереження природних ресурсів, використання відновлюваних джерел енергії, зменшення викидів парникових газів.	Інвестиції у відновлювану енергію, податкові пільги для екологічно чистих підприємств, програми утилізації та переробки відходів.
Солідарна економіка	Латинська Америка, Франція, Канада	Підтримка кооперативів, соціальних підприємств, ініціатив громад, що спрямовані на спільне вирішення соціальних та економічних проблем.	Кооперативні банки, соціальні підприємства, ініціативи місцевих громад щодо самозабезпечення та спільного розвитку.

Сформовано авторами [2, 7, 8, 9]

Гуманістичні підходи до розв'язання соціально-економічних проблем спрямовані на створення справедливих умов для всіх членів суспільства, забезпечення рівних можливостей та підтримку тих, хто цього потребує. Одним з ключових аспектів цих підходів є подолання бідності, що передбачає комплексні заходи для покращення матеріального становища населення. Подолання бідності включає розробку програм соціальної підтримки, зокрема прогресивні системи оподаткування та соціальне страхування, що забезпечують мінімальні доходи для найвразливіших категорій громадян. Важливим елементом цих програм є також створення можливостей для зайнятості, що сприяє економічній незалежності та стійкості громадян.

Наступним важливим напрямом є забезпечення доступу до якісної освіти та медицини. Гуманістичні підходи передбачають, що кожна людина має право на отримання якісної освіти та медичної допомоги, незалежно від свого соціально-економічного статусу [10]. Для досягнення цієї мети необхідно інвестувати в розвиток освітньої та медичної інфраструктури, забезпечувати належне фінансування навчальних та медичних закладів, а також впроваджувати програми підтримки для студентів та пацієнтів з малозабезпечених сімей. Забезпечення доступу до освіти та медицини не лише сприяє підвищенню загального рівня здоров'я та знань у суспільстві, але й створює фундамент для стійкого економічного розвитку, оскільки освічене та здорове населення здатне більш ефективно брати участь у ринку праці.

Підтримка вразливих верств населення є ще одним важливим аспектом гуманістичних підходів до розв'язання соціально-економічних проблем, включаючи заходи, спрямовані на підтримку літніх людей, осіб з інвалідністю, дітей з малозабезпечених сімей, біженців та інших груп, що потребують особливої уваги та підтримки. Гуманістичні політики передбачають надання соціальних послуг, таких як допомога у догляді, фінансова підтримка, доступ до спеціалізованих навчальних програм та реабілітаційних послуг. Крім того, важливим є створення інклюзивного середовища, яке дозволяє всім членам суспільства брати повноцінну участь у суспільному житті та економічній діяльності [11].

Практичні аспекти реалізації гуманістичних принципів в економічній політиці потребують ефективних механізмів впровадження, що забезпечують інтеграцію цих принципів у повсякденне життя суспільства. Державні програми та ініціативи є однією з ключових складових цього процесу. Держави мають розробляти та впроваджувати політики, спрямовані на зменшення соціальної нерівності, підвищення доступу до освіти та охорони здоров'я, а також підтримку вразливих верств населення. Наприклад, прогресивне оподаткування та соціальне страхування забезпечують фінансову підтримку для тих, хто цього найбільше потребує, тоді як інвестиції в освітню та медичну інфраструктуру сприяють рівним можливостям для всіх громадян.

Роль міжнародних організацій та громадянського суспільства також є вирішальною у впровадженні гуманістичних принципів. Міжнародні організації, ООН, ВООЗ та Світовий банк, надають технічну та фінансову допомогу країнам у розробці та впровадженні гуманістичних політик, виступають посередниками в передачі найкращих практик та знань між різними країнами. Громадянське суспільство, у свою чергу, відіграє важливу роль у контролі за дотриманням прав людини, організації громадських ініціатив та впливі на державну політику через активну участь у громадських слуханнях та консультуваннях [12].

Взаємодія між державними структурами, міжнародними організаціями та громадянським суспільством створює синергетичний ефект, що значно підвищує ефективність впровадження гуманістичних принципів. Така співпраця сприяє створенню комплексних рішень, що враховують різноманітні аспекти соціально-економічного розвитку, включаючи екологічну стійкість, соціальну справедливість та економічну ефективність.

Важливо також враховувати потенційні виклики та бар'єри на шляху впровадження цих принципів. Наприклад, відсутність політичної волі, обмежені ресурси або опір з боку впливових економічних інтересів значно ускладнюють процес. Проте, завдяки належному плануванню, залученню різноманітних зацікавлених сторін та постійному моніторингу та оцінці результатів, ці виклики можуть бути успішно подолані.

Проблеми та перешкоди на шляху до впровадження гуманістичних підходів у соціально-економічну політику є численними та складними. Однією з основних

перешкод є супротив з боку традиційних економічних інтересів. Традиційні економічні сили часто фокусуються на максимізації прибутків та економічного зростання, не враховуючи соціальні та етичні аспекти. Вони чинять тиск на уряди та політиків, щоб уникнути регулювання та обмежень, що можуть знизити їхню конкурентоспроможність або прибутковість [6]. Такі дії створюють значні виклики для впровадження гуманістичних принципів, оскільки ці інтереси використовують свої ресурси та вплив для перешкоджання реформам, спрямованим на соціальну справедливість та екологічну стійкість.

Другою значною перешкодою є відсутність політичної волі та ресурсів. Політична воля є критичним фактором для успішного впровадження гуманістичних підходів, оскільки без підтримки з боку політичного керівництва будь-які ініціативи залишатимуться лише на папері. Відсутність політичної волі може бути обумовлена різними причинами, включаючи політичні інтереси, короткострокове мислення та вплив лобістських груп. Крім того, впровадження гуманістичних підходів часто вимагає значних фінансових ресурсів для фінансування соціальних програм, розбудови інфраструктури та забезпечення рівного доступу до послуг. В умовах обмежених бюджетів та економічних криз ці ресурси бувають недостатніми, що ускладнює реалізацію необхідних реформ [13].

Перехід до гуманістичної соціально-економічної політики також зустрічає опір через відсутність належного розуміння та підтримки з боку населення. Гуманістичні підходи вимагають змін у суспільних нормах та цінностях, що спричиняє нерозуміння або супротив з боку тих, хто звик до існуючих порядків, підкреслюючи важливість освітніх кампаній та громадських дискусій для формування суспільної підтримки та розуміння необхідності таких змін.

Висновки

Впровадження гуманістичних принципів у соціально-економічну політику є ключовим фактором створення справедливого та стійкого суспільства. Аналіз показав, що такі принципи, як: соціальна справедливість, рівність можливостей, екологічна стійкість, етичне ведення бізнесу, соціальна відповідальність та підтримка вразливих верств населення - забезпечують комплексний підхід до розвитку, орієнтований на гідність, права та добробут кожної людини.

Основні механізми впровадження гуманістичних принципів включають державні програми та ініціативи, а також активну участь міжнародних організацій та громадянського суспільства. Така взаємодія створює синергетичний ефект, що підвищує ефективність реалізації соціально-економічних реформ, спрямованих на забезпечення рівного доступу до соціальних благ та зменшення нерівності.

Попри це, на шляху до впровадження гуманістичних підходів існують значні проблеми та перешкоди. Супротив з боку традиційних економічних інтересів, відсутність політичної волі та ресурсів, а також недостатня підтримка з боку населення ускладнюють процес реалізації гуманістичних політик. Проте, належне планування, залучення різноманітних зацікавлених сторін та постійний моніторинг і оцінка результатів допомагають подолати ці виклики.

Приклади гуманістичних економічних моделей у різних країнах та регіонах, таких як: Скандинавська модель, соціальна ринкова економіка Німеччини, практики корпоративної соціальної відповідальності, спільна економіка, грін економіка та солідарна економіка - демонструють ефективність цих принципів у реальному житті. Вони показують, що інтеграція гуманістичних цінностей у економічні системи сприяє створенню умов для стійкого розвитку та забезпечення добробуту всіх членів суспільства.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що гуманізація соціально-економічної політики є необхідною умовою для досягнення соціальної справедливості, рівності можливостей та стійкого розвитку. Впровадження цих принципів вимагає спільних зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства, що разом зможуть забезпечити гармонійне та стабільне майбутнє для всіх.

Список використаної літератури

1. Сабадаш, Ю. С. Еволюція гуманістичних поглядів (до визначення поняття «гуманізм»). Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Філософія, культурологія, соціологія. 2017. № 13. С. 91-103.
2. Силкіна, С. «Новий гуманізм» як світоглядна засада освітньої стратегії ЮНЕСКО. Філософія освіти. 2015. №1. С. 220-230.
3. Ричко, О. В. Гуманізація державного управління в Україні: проблеми та перспективи. Економіка та держава. 2013. № 12. С. 141-144.
4. Корнева, П. М. Принцип справедливості у праві соціального забезпечення. Автореферат. 19 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/AVTOREF_2017/Korneva_2017.pdf
5. Разумова, Г. В. Принципи регуляторної політики розвитку національної економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 17. С. 23-30.
6. Балл, Г. О. Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічній сферах). Видавництво «Волинь» ПП «Рута». 2008. 155 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1493/1/Orientity_suchasnogo_gumanizmu.pdf
7. Коваленко, Є. О. Гуманістичні аспекти діяльності Європейського Союзу. Теорія та практика державного управління. 2008. № 4. С. 397-402.
8. Красівський, О. Я. Розвиток системи управління в ЄС: досвід для України : наук. розроб. / О. Я. Красівський, О. С. Киричук та ін. ; за заг. ред. О. Я. Красівського. К. : НАДУ. 2013. 56 с.
9. Коротіч, Г. В. Доктрина збалансованого розвитку Україна 2030: гуманістичні аспекти економічних проблем. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки. 2017. № 34. С. 181-187.
10. Ушенко, Н. В. Гуманістичні імперативи економічного розвитку. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2016. № 1. С. 35-42.
11. Нікітенко, В. О. Гуманізм як фундаментальна тенденція суспільного розвитку: теорія та практика. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2005. № 22. С. 177-185.
12. Воронкова, В. Г., Андрюкайтене, Р., Максименко, М. Ю., Нікітенко, В. О. Формування концепції гуманістичного менеджменту та її вплив на розвиток людського потенціалу в умовах глобалізації та євроінтеграції. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. С. 65. С. 13-26.
13. Громовчук, М. В., Белов, Д. М. Принцип гуманізму, як основоположний принцип побудови сучасної правової держави. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2021. № 65. С. 57-60.